

POGANAJ BÓH

ČASOPIS EVANGELSKICH SERBOW

3. číslo

Budyšin, měrc 1961

Lětnik 11

Hrono na nalětnik 1961

Bože kralstwo je znutrkach mjez wami Luk. 17, 21

We swjatym Pismje steji wjele wo Božim kralstwje. A we wšitkich časach su wěrjacy křescenjo přemyslowali a rozpominali wo Božim kralstwje. Jich mysle běchu zdžela rjane a dobre, ale z druhého džela tež wopak. Runje tak kaž su sej to Farizejscy w Jezusowym času čisće wopak předstajili. Woni sej mjenujcy myslachu, zo Bože kralstwo na zwonkowne, na widžomne wašnje přinǎdže a wšo žiwjenje w Božej stwórbje a mjez ludami a ludźimi před wšěch wočomaj přeměni. Jezus pak ma jim prajić: „Moji lubi, tak njebudže! Kralstwo Bože njeprinǎdže ze zwonkownym naloženjom. Woni tež prajić njebudžeja: Hlej, tudy abo tam! Přetož hlej, Bože kralstwo je znutrkach mjez wami!“ We nim a přez njeho a z nim samym je tu Bože kralstwo.

Potajkim: Bože kralstwo je tam, hdžež je Jezus. Bože kralstwo njeje žadyn zemski stat, njeje žana konkurenca zemskich kralstwow. Wjele bóle ma so wěc tak: Wosrjedž kralstwow a statow a knjejistwow tutoho swěta dže Bože kralstwo. Zemské kralstwa a knjejistwa zložuja so po ranju a po wječoru, po poǎdnju a po poǎncy. Bože kralstwo pak so zložuje na Chrysta!

Bože kralstwo njeje žana zemská, žana geografiska ležomnosť abo krajina, ale je duchowny faktor. Grekske słowo, kotřež w prateksće steji, móhli město „kralstwa“ tež přeložić z „knjejistwom“. Wo to so jedna, zo Bóh Knjez sam knježi we swojej cyrkwi a w žiwjenju swojeje wosady a we wutrobje wosadnych. A hdžež Bóh woprawdže knježi přez Jezom Chrysta, hlej, tam je Bože kralstwo srjedža mjez nimi! La.

Wšěm so lubilo

Stwórtk, 23. februara, zetka so w Budyšinje we wosadnym domje wulka ličba swěrných Serbow na naš lětuši kublanski džen, kotryž měješe hesło „Hosćo smy na zemi“. Kaž hižom tamne lěta, běše to tež tónkróc zaso woprawdže rjane a spomožne zeǎdženje. Nimo fararja Soltzy, kiž předowaše, a fararja Alberta a sup. Wirtha porjeńšichu tež wšelacy druzy naš kublanski džen ze swojimi přinoškami. Z wukraja běchu nam postrowy posłali bratra senior Lanštjāk z Prahi, biskup Reichel z Prahi a dr. Mičan z Brna. (Dokładna rozprawa sčěhuje!)

Hlej, my džemy horje do Jeruzalema

Naš Knjez je z poǎnym wěǎzenjom po rjanej Božej stwórbje z Galilejskeje pućowal do Jeruzalema do smjerće.

Naš Zbožnik njeje martrarstwo pytał. Tehdom w Nacareće, hdyž chcychu jeho do hlubiny storčić, so jim wuwiny, přetož jeho hodžina njebě hišće přišła, ale nětko bě tak daloko. Pětra dosć derje zrozumimy, hdyž wón na Jezusowe připowěǎdane čerpjenja z wotmachom wurazy: To so či ju njestaň! Tule katastrofu tola nic, zo by wón njedokonjany skutk wopuščić dyrbał! Jeho žiwjenje dyrbi so tola dopjelnić! Wulke wuspěchi hakle tola na njeho čakaju! Jeho ideje, jeho wučba maju hakle so zakorjenić w čłowskich wutrobach a potom budže móčne, dobre, pobožne hibanje spočatk noweho časa. A tole, wšitko dyrbało naraz nimo być z Jezusowej smjerću? To so či ju njestaň!

Pornjo tomu Jezusowe swjatočne słowo: Hlej, my džemy horje do Jeruzalema a wšitko budže dopjeljene, štož je prajene wo čłowskim Synu. Wón njewidži we wušiknej diplomaciji, we hládkich rěčach wupuć ze swojeje nuzy. Wón wě, zo na njeho čaka hrozna smjerć, krjudowanje, za-

pluwanje, wusměšowanje a skónčnje křižowanje. Jemu je styskno před tajkej smjerću. Jezus z Nacareta bě čłowjek kaž ty a ja, wón je so w Getsemane stysknje modlił: Mój Wótece, njech mje zminje tutón keluch, nic pak kaž ja chcu, ale kaž chceš ty! Našemu Zbožnikowej běše mrće runje tak čezke kaž nam. Wón pak wěǎžeše, zo je jeho smjerć nuzna, zo jenož z njej wumože čłowjekow z mocy hrěcha a čerta. Dokaž bě poslušny swojemu Wótecy hač do smjerće, haj hač do smjerće na křižu, je swoje žiwjenje krasnje krónował. Zawěsće, čerpjenje na křižu bě zjewjenje jeho krasnosťe.

Hlej, my džemy horje do Jeruzalema! Njech su nam tele słowa našeho Zbožnika strošne napominanje, zo bychmy tež swój puć šli bjez styskneho staranja wo swoje žiwjenje, wo zbožo, wo bohatstwo a slóncu. Naš Knjez je ze swojim woporom nam přinješł nowy čas, nowu dobu cyłego swěta. Što so džensa wšo njerěći wo rjeńšim přichóǎže! A my chcemy cyle wěsće wšemu sprawnemu prócowanju dowěrnje přec najwjetše wuspěchi, a skónčnje budže tola jenož tón krónowaný, kiž je so prawje bėǎzil. W.

Dobročel chudych a bėǎdnych

W tutym měsacu chcemy přede wšěm tež na jednoho slawného a zaslužbneho ewangelskeho křescana spominać — na Friedricha von Bodelschwingha, kiž ma 6. měrcu swoje 130. posmjertne narodniny. Narodzil bě so w lěće 1831 jako šeste džěco krajneho rady Ernsta von Bodelschwingha w Tecklenburgu we Westfalskej a je 2. apryla 1910 wumřel. Kaž zřědka što je sej wón lubosć a česćomnosť jednoreho luda, chudych a chorych dobył. Kak je jeho Bóh Knjez do swojeje winicy wołał, wo tym njech slėdowace rjadki swědča:

Běše srjedž zašleho lėtstotka — na žnjach. Młody inspektor pytaše ludži, kiž bychu domchować pomhali. Rano zahe bě konja zesedławši wujěchał. Namakawši dosć pomocnikow poda so hišće do susodneho městačka. Tam běše samsny džen misioniski swjěǎžen a tón chcyše wón rady wopytać. Boža služba běše nimale skónčena; slyšeše jenož hišće posledni džěl předowanja. Tola hnydom zapřimny, zo tam tež něchtó džělaćerjow pyta, wězo za druhe žně. W Božimaj wočomaj je swět wulke polo. Bóh pyta posłow, kiž słowo žiwjenja do swěta noša a domchować pomhaja. „Njeje žadyn

mjez wami, kiž by Bože napominanje slyšał a zwólniwy był, je sčěhować?“ Takle so předar prašeše. Tola, jedyn tu bě! We wutrobje młodeho inspektora zbudži předarjowe prašenje wulki wothłós: „Haj, ja chcu přinć!“ Wón bě Bože wołanje wuslyšał a kručě rozsudženy, po nim činić.

Po žnjach přesta na kuble džělać. Wróci so do swojeje domizny a poča so tam na swoje nowe powołanje přihotować. Tak běchu tele žně před něhdže sto lětami rozsudne za cyłe žiwjenje Friedricha von Bodelschwingha. Wón drje njebu misionar mjez pohanami, kaž je sej wón to tehdy předewzał, ale wón je kaž lėdma što druhi nazhonił, zo je wšón swět Boža rola. Njech běchu to němscy ludžo w Parizu, kotrymž wón pomhaše abo epilepticy a duchachori w Bethelu abo wandrowscy a bjezdžělni abo běli a čorni w rańšej Africe — přeco wěǎžeše, zo Bóh Knjez jeho do džěla woła. A jemu, kiž sam pomhaše wulke Bože žně domchować, džěše přeco wo to, druhich wabić a do džěla dobyć. Přetož přeco hišće plaći Jezusowe słowo: Žně su wulke, ale mało je džělaćerjow! Tuž prošće Knjeza žnjow, zo by wón džělaćerjow do swojich žnjow poslał.

Z hlubiny na vyšinu

Mohamedanski člowjek z mjenom Imad el din pochadžeše z čisće wosebneje swójby. Smědžeše so hordzić, zo je jeho swójba potomnistwo periskeho krala. Imad el din studowaše na wysokej šuli w Agrje a bu w tamnišej mošeji za předarja postajeny. Swojej wulkej wučenosći a swojemu krutemu nabožnemu zmyslenju měješe so džakować, zo je so jemu tale wysoka česć dostała. Tola tajka slawa jemu ničo njepomhaše. Wón skoržeše, kāk je so znutřkownje někak „prózdny“ a njewužitny čuł, byrnjež był tola wulcy wučeny a wuspěšny knjěz. Swěru měješe so po kaznjach mohamedanskeje wěry — islama. Tola to wšitko jemu njeda to, za čimž wón slědžeše a za čimž žedžeše: měr we wutrobje.

Wšitko bě spytał. Samo swoje rjane zastojnstwo a swoju domiznu wopuści, zo by jako asket po kraju wokoło čahał wot jednoho swjatnišća k druhemu. (Asket je člowjek, kiž so swojeje wěry dla zdawa wšěch čělnych a docyła wšěch swětnych wjeselow.) Na koncu swojich pućowanjow běše Imad el din čělnje tak zeslabjeny, zo wostaji so swojeho dotalnego woporniweho žiwjenja. Wróci so zaso do města Agra, znutřkownje pak hišće chudši hač do toho. Poča zasadnje na wšěm dwělować. Tola tež to njebě wupuć, zo sej w čěmnych hodžinach we swojej duši wumolowaše smjerc, sudženje a wěčnosť. Strach jeho čwělowaše. Tuž poda so zaso na puć a to do města w přédnej Indiskej z mjenom Lahore.

A tam so sta! Tam namaka ewangelij — Bože słowo! Přińdže z křescanskim předarjom do rěčow. Zwupowěda jemu swoju dušinu nuzu a zo njewěri do Božeho zjewjenja. Kře-

sćan so tuž prašeše: „Znajeće křescansku wěru?“ — „Wězo!“ jemu Imad el din znapřečiwi. — „A sće wy Nowy zakon čitał?“ — „Ně, to nic; ale wšitko, štož je so přećiwo njemu napisało.“ Na to zaso tón křescanski předar džeše: „Sto pak chceće na sudnym dnju Bohu wotmołwić? Wón je wam rozum dał a wy so z tym spokojiće, štož druzy sudža.“

Při tym tež hišće zhoni, zo je jedyn z jeho towaršow, z kotrymž běše hromadu studował a kotryž běše wosebje pobožny wuznawar mohamedanskeje wěry byl, puć do křescanstwa namakał. Tuž čuješe so Imad el din winowaty, swojeho towarša přeswědčić, zo je wopak jednal. A poča čitač swjate Pismo. Tola hižom, hdyž běše přenje pjeć stawow scěnja Mateja dočitał, spuści wšitko, štož bě sej předewzał. Tu w předowanju na horje bě jasne a nadrobne rozpisane, štož bě wón sam tak bolostnje nazhonić dyrbał: před Bohom njemóže ničto z člowjekow wobstać, a to, za čimž bě so telko lět žedził: *zbožni su, kiž su hlódni a lačni po prawdě osći, přetož woni so nasycā.*

Wjele nocow je přesydał a čitał, a w Jezusu Chrystusu stupi jemu Bóh sam před woči a při ja jeho z luteje hnady.

Tak da so Imad el din wukřěcić. Wjele horkosće a přesčehanja je potom hišće nazhonić dyrbał wot ludzi, kiž njejsu jemu wodač chcyli, zo bě swojeho wěrného Zbožnika a Wumóžnika namakał. Ale Bóh Knjěz je jemu tež za te třiceci lět, w kotrychž je jako křescanski předar služil a swoje křescanske zmyslenje přećiwo wšěm nadběham a nawalam zakitował, to najwjetše darił — wjele plodow. D. L.

Jenož jedyn puć k Bohu

„Ja z tym wjele započec njewěm, štož sće wy džensa prajił.“ Takle da so mlody muž, kiž běše kaž ja wojnski jaty, ze mnu do rěčow. Běch runje Božu službu pod hołym njebjom pola nas w lěhwje wotměł. „Wy mje dyrbiće prawje rozumić, ja njejsym tajke něšto dotal hišće slyšał. Swojeho nana sym jara lubo měł, ale wo křescanstwje wón njeje ničo wědзец chcył. Wón je so wo to postarał, zo sym bjez wěry wotrostł.“

„Potajkim je wšitko, wo čimž sym džensa předował, za was takrjec cuzu swět?“

„Haj, ja pak bych tónle swět rady zeznač chcył. Nimaće někajku knihu, kiž mi něšto wo Boze praji?“ — Njemějach žanu Bibliju za njeho, ani Nowy zakon; běch džěn sam jenož jaty. Štož mějachmy, je so nam wzało. Jenož mały zešiwk, Scěnje po swjatym Janje, hišće wobsedžach. A te sym jemu dał.

Po někotrych njedzelach sym tohole mlodeho člowjeka zaso zetkał. Witaše mje: „Móžeće so hišće na naju rozmožnu dopomnić? Tehdom sće mi wy tule mału knižku jow dał.“ A wučeze ju ze zaka. Běže hižom jara rozčítana. „Sym sej ju tojšto razow přečítana. Wěšće wy, što sym dopóznał? — Zo jenož jedyn puć k Bohu wjedže:

Jezus Chrystus. Potom sym spytał, po tutym puću hić a sym so k Bohu namakał!“

Tutón mlodženc njeslušeše hišće do žaneje cyrkwy, njeběše ani ewangeliski, ani katólski, ani drugeho wěruwuznača. Njeměješe tež z druhimi křescanami žanoho zwiska. Měješe jenož mału knižku z Noweho zakonja při sobi. A ta bě jeho wutorhnyła z njewěry a dowjedła k Bohu. Tak je wón zapřimnył swoje wumóženje přez našeho Knjeza Chrystusa. G.

Prozes Dr. Scharf nowy předsyda

W Berlinje schadźowaše so srjedz zašleho měsaca synoda Ewangelskeje cyrkwy w Němskej (EKD), na kotrejž so wuzwoli nowa rada. Z Ewangelskeje cyrkwy w NDR wuzwolicu so do noweje rady krajny biskup D. Beste-Schwerinski, krajny biskup D. Krummacher-Greifswaldski, prezes D. Scharf-Berlinski a prezes Mager-Drježdžanski. Nowy předsyda rady EKD bu prezes D. Scharf, kiž nastupi z tym zastojnstwo dotalnego předsydy tuteje rady, biskupa D. Dibeliusa. Za zastupnika wuzwolicu krajneho biskupa D. Lilju-Hannover-

skeho. Nowy předsyda, prezes D. Kurt Scharf, je sobustaw wjednistwa Ewangelskeje cyrkwy Berlin-Brandenburg. Wón pochadža z farskeje swójby — narodži so 1902 w Landsbergu — a studowaše w Tübingenju, Jenje a Halle bohosłowstwow. W času anticyrkwinskeho wojowanja nacionalsocialistow wustupowaše wón zmužiče jako prezes bratrowskeje rady Wuznawarskeje cyrkwy (BK) w Mark-Brandenburgu za křescansku cyrkwe a jeje prawa a tohodla bu wjacje kroć do klódy zawrjeny.

Dobry pastyr

**Tak doľho kaž tu Jezus je,
mje Boža móc tež zdžeržuje,
mje strach a starosć njejima,
wón je džěn moja lubosć wša.**

**Wón wšak tón dobry pastyr je,
mje, wbohu wowcku, wuwjedže
na pastwu, dobru, zelenu,
hdžež nam kam rosu njebjesku.**

**Hdyž slóncu Bože zhubi so
a lawy ruja strašnišo,
so čěmnej nocy njejoj,
hdyž wěm, zo sym při Jezusu.**

**A sunje noha moja so
a swět mje hidži wokolo,
so kruće džeržu Jezusa,
kiž pokojeć mje dokonja.**

**Na njeho hladam z dowěru,
na njeho stajam nadžiju!
Hdyž jeho lubosć dobudu,
wšu zemsku zrudžbu zabudu!**

Přel. Handrij Krawčik

Bóh so mylił?

Nowi japoštósacy su daloko rozšěrjena sekta. Jich načolnik, kotrehož mjenuja „japoštoła“ (němsce Stammapostel), je před něšto měsacami wumřel. Běše 90 lět stary. To je tola jara wysoka a žohnowana staroba. Při tym pak je tale sekta nětko we wuskosćach, dokaž běše jeje načolnik k hodam lěta 1951 sam „wěšći!“: „Knjěz so za čas mojego žiwjenja nawróci a nas (nowych japoštósacych) k sobi wozmjě.“ Džewjed lět po tutym připowědanju pak je „japoštoł“ wumřel — a naš Knjěz so njeje wrócił.

Njemyslymy pak sej, zo tale sekta nětko zańdže. Wšako su tež druge tajke zjednoćenstwa doć poražkow počerpjele, a tola dale wobsteja. (Myslymy na tych wobohich, kiž su hižom wjacje kroć na hory čahnyli a tam na konc swěta čakali, kiž potom njeje přišo!) Po tajkich poražkach spytaju so čile ludžo wězo na wše móžne wašnje wusprawnić. A tajke wusprawjenje ma husto něšto džabolske na sobi. Wosebje hlupě a při tym tak jara Boha hanjace je to, štož je sej mjenowana skupina po smjerci swojeho načolnika wumysliła: Zmylka? Haj, to třechi — ale my so njejsmy myliłi. „Japoštoł“ so njeje mylił, přetož tón so njeje mylił móhli. Mylił so njeje japoštoł, ale Bóh! Boh je Swoje měnje njeje swójs plan přeměnił. Njestějaha w Bibliji: „A Knjěz so kaješe?“ Tak je so Knjěz tež kał, zo je Wón „japoštołej“ slubił, zo so za čas jeho žiwjenja nawróci, a je Swoj plan přeměnił. Sto to dale je? Njedyrbi Bóh tež wěriwych spytować? Jenož štož nětko hišće dale wěri a je naslědnikej njeboćičkeho poslušny, dopokazuje, zo je woprawdže wuzwoleny. Potajkim, tuž wuzwolmy sej nowoho načolnika (štož je so tež hižom stało).

Nam pak njepřistěj, tutych so bludžacych bratrow zasudzić. Dyrbymy so za nich modlić a hdžežkuli jednoho z nich zetkamy, pomhać, zo by zaso na prawy, na tón jenički a wěrný puć přišoł, kotryž wjedže k Bohu a k zbožnosći.

Ze swěta

Kaž je něk powšitkownje hižom znate, maja Zjednocene staty Ameriki (USA) noweho prezidenta, John Fitzgerald Kennedy wón rěka. Prezident je katólskeho wěruwuznača. Do jeho wuzwolenja bě so tež wo tym rěčalo, hač drje wostanje pod jeho prezidentstwom dźělenje mjez statom a cyrkwju zawěsćene. Na to so móže wotmołwić — haj! Nowy šulsko-politiski plan to wobkruća. W planje so rěči wo 8 milionach dollarow, kotrež maja statne a komunalne wustawy za podpěru dostać; za konfesionalne šule njejsu žane pjenježne podpěry planowane. Romsko-katólski arcybiskup New Yorka, kardinal Spellman, je so přećiwo tomu wuprajil, a rjekny, zo drje tež w mjenje ewangelskich a židowskich starších rěči. Druzy pak su z Kennedyjowym šulskim programom přezjedni, tak tež dr. Oswald Hoffman wot lutherskeje cyrkwy, kotraž so mjenuje Missourska synoda. Tale cyrkej ma 1293 ludowych šulow pod sobu, a katólska samo 9879.

Tež w Brazilskej je nowy prezident swoje zastojnstwo nastupił. Rěka dr. Jairo da Silva Quadros. Ewangelscy křesćenjo, kiž su w Brazilskej jenož mjeńšina, maja do njeho dowěru. Wón džě je prajil, zo chce swobodu wěry a swědomja, tak kaž to w brazilskej wustawje steji, po duchu a pismiku zaručić. Dźělenje mjez cyrkwju a statom změje so dźeržeć. Zasadnje pak njeje nowy prezident přećiwo tomu, zo stat cyrkwy z pjenježami podpěruje. Při tym pak, tak měni dr. Quadros, njesmě žana cyrkej pornjo drugej někajke lěpšiny měć. To ma tež plácic za te wěcy, hdžež cyrkej a stat hromadu dźelatej kaž škit młodžiny, dušowpastyrstwo mjez wojakami, šulstwo a powšitkowne zjawne dobro. Prezident rjekny, zo maja protestanća runje tak kaž druge cyrkwy prawo, być přeprašeni na někajke zjawne statne zarjadowanja.

*

Před měsacami smy hižom pisali, zo twari so w Etiopiskej radiostacija Lutherskeho swětowego zwjazka. Je-

Druzy wo nas

Tež wšelake druge nowiny su z nami wopominali dźesaćlětnje wobstaće našeho powojnskeho „Pomhaj Bóh“. Tak su wo tym pisali dženik strony CDU „Neue Zeit“, tydzenik Sakskeje krajneje cyrkwy „Der Sonntag“ a Berlinski tydzenik „Die Kirche“, kotryž wuchadza w nadawku Berlinskeho biskupa D. Dibeliusa.

Z Delnjeho Wujězda. 3. februara swjećeštaj w Delnim Wujězdzě knjez Awgust Mertin a jeho mandželska Marja rodž. Penterjec swój dejmantny kwas. W jubilejnym domje wotmě so swjatočnosť, na kotrejež porěča wosadny knjez farar Šolta a jubilejny por znowa požohnowa. Jubilar běše třinaće lět dolho kěbětaj. Z jubilaromaj swjedčachu dwaj synaj (jeden je w poslednjew wójnje wumřěl), dwě dźowce, dźesać wnučkow a třinaće prawnučkow. — Bóh luby Knjez spožč Mertinec nanaj a maćeri rjany wječor žiwjenja!

je program budže slyšeć w cyłej Africe, w Bliskim ranju a w južnej Aziji. Etiopiske knježerstwo je za to 300 jutrow kraja přewostajilo njedaloko etiopiskeje stolicy Addis Abeba. Studija a zarjadniske domy twarja so w měsće samym.

Do sobudžejaćerjow nowoje stacije slušetaj duchowny Fick ze Stuttgarta jako direktor programa, šwedski misionar Manson jako zarjadniski direktor a jeho zastupnik budže sekretar Panafriškeje lutherskeje konfederacy 1960 na Madagaskarje, Legesse. Direktor stacije je norwegski farar dr. Aske.

*

Ěksarch Moskovskeho patriarchata Rusko-prawoslawneje cyrkwy za srjedźnu Evropu, biskup Joan Wendland, kotryž ma swoju rezidencu w Berlinje, wopyta zašty měsac wo-

Mjez čerwjenyimi bratrami

(Pokročowanje a kónc)

Tola Bože slowo njechaše so w jich wutrobach zakorjenic a tak so tam njeje móhla křesćanska wosada založic. Bohužel dyrbyeše Zeisberger po třoch lětach svojich Indianow wopuścić, wojnski njeměr jeho k tomu nučeše. Tež misionsku staciju Hnadowne hěty, kiž měješe na 500 dušow, dyrbjachu wopuścić; njepřečelcy Indianojo zapalichu sydliščo. Ale tež po wujednanju měra mjez kolonialnymi statami a Francozami njeje so wojnski ropot změrować chcył. Jedyn z čerwjonych načolnikow, kiž bydleše ze svojim kmjenom při Michiganskim jězoru, wołaše wšě kmjeny do bitwy přećiwo bětym. Njehachu sej dać rubic swoju krajinu. Křesćanscy Indianojo pak so zasydlichu na kupje wosrjedź rěki Delaware, njedaloko wulkeho města Philadelphia, dokelž njehachu sobu do wójny čahnyć. W lěce 1765 pak so móžachu zaso do svojich lěšow wrócić. Zeisberger z nimi sobu pućowaše do stareje domizny. To wšak bě čezki a strašny puć. Nocowachu w hětach, kiž sej ze skry nawatwarichu. Hdyž chcychu w rěku, dyrbjachu sej plaw wudžełać. A hdyž so jim njepřečelске kmjeny do puća stajichu, móžachu jenož po wulkich wokołopučach dale. Naposledk je jim tež jězd wušla. Zeisberger rozložil jim Knjezowe slowo: „Njestarajće so wo jutřiši džen!“ Džeše do samotnosće a modleše so tam za svojich čerwjonych bratrow. Nazajtra namakachu wosrjedź hlubokeho pralěša zemjaki (běrny). Po woběčnym pućowanju dońdžechu k rěce Susquehanah. Tu počachu twarić: jednu tykowanu hětu po drugej. Bórže měješe sydliščo 45 tykowaných hětow a wigwamow (wigwam je rzyz indianske bydenčko, kiž twari so kaž kehel). Srjedź sydlišča steješe cyrkwička z wěžičku za zwón. Zeisberger mjenowaše wjes Měrowe hěty. Tu zaběrachu so z rólnistwom a wikowachu ze žitom, butru a cokorom. Bórže běchu tež pohanscy Indianojo wo nowym sydlišču slyšeli a tuž so tudy přisydlichu. Wulka bě syła tych, kiž chodžachu na Bože služby.

Tež wot Delawarow, kiž bydlachu w Alleghanskich horach, přinđže powěsć, zo čakaja na Bože slowo. Zeis-

sady w Zwjazkowej republice, kotrež do jeho cyrkwyje slušeja. Na tutej jězbje je tež přečelске styki z ewangelskimi cyrkwjami w nawječornej Němskej nawjazac chcył. W Hannoveru přijia jeho krajny biskup D. Lilje a w Frankfurće wopyta wón wotkowny zarjad Ewangelskeje cyrkwyje w Němskej a jeho prezidenta D. Wischmanna.

*

Z lóđu „Norman Prince“ přiwjezechu do jendzelskeho přistawa Manchester tři tuny čežki kamjeň, kiž pochadza z Betlehemskeho wokolina. Z kamjenja ma so dupa za nowu katedralu w Coventry wudžełać. Transport kamjenja su wšelake jendzelske firmy zaplaćile a ludžo ze wšelakich narodnosćow su so wo to starali, zo by kamjeň bjez wušparanjow přez mjezy přišoł.

berger poda so hnydom na puć, hromadže z křesćanskim Indianom. Wjele njedžel běstaj po puću. Jako jeju před strašnymi a džiwimi Delawarami warnowachu, rjekny Zeisberger: „Ja mam sylneho Knjeza, kiž nima runječa.“ Došedši k Delawarem prašeše so Zeisberger, hač nochcedza so zhromadzić, zo by jim wulke slowa připowědžil. Něšto pozdžišo běchu so wšitcy mužojo w swojej džiwjej wójnskej pyše do koła wokoło wohnja zestupali. Słuchachu na Zeisbergerowe slowa: „Smój přištoj, zo bychmyj wam prajiloj, zo budžeće zbožowni, jelizo přijimujec powěsć wo Jezusu Chrystusu. Njesemoj wam pokoj Boží. Waš čas je přišoł! Njeprajcě: to za nas nič njeje. Ja wam praju: Jezus Chrystus je wumrěl za mnje, za was, za wšěch čłowjekow. Tež was je wón powołał, wjesć žiwjenje, kajkež so jemu spodobala!“ Hdyž bě Zeisberger dorěčal, wosta wšitko změrom. Na jich mjezwočach bě widjeć, zo bě tele jednore předowanje na nich skutkowało.

Zeisberger smědžeše pola nich wostać. Zmužice wojowaše wón tu přećiwo pohanstwu. Delawarajo mējachu žadlawe nawučenje, svojich popadnjonych njepřečelow hodžiny dolho do smjerce martrować. Jako misionar přećiwo tajkim njeskutkam zakroci, počachu wšelacy tukać, zo chce wón Delawarew bětym podčisnyć. Jedyn džel steješe na Zeisbergerowym boku a tamny přećiwo njemu. A či, kiž słuchachu na misionara, zesydachu so raz do svojich čolmikow a dachu so čeríc po rěce dele, zo bychu sej w Lahunakhaneku nowe sydliščo založili. Njetraješe dolho a tamni, kiž běchu wróć wostali, počachu běhać do Lahunakhaneka, zo bychu Zeisbergera slyšeli. Bože slowo bě so kaž tajki kakać do jich duše zaryło a njeda jim wjace měra. Bórže prošachu Zeisbergera, zo by jim jich zle mysle wodał a zaso z nimi hromadže bydlil. Wjele lět je tutón misionar swěru mjez nimi skutkował.

A zaso poda so Zeisberger na puć. W lěce 1771 zhoni, zo druzy Delawarajo, kiž maja swoje sydlišča na hornim kóncu rěki Ohio, za Božim słowom žedza. Tam so tak k njemu tločachu, zo dyrbyeše dalšeje misionara

(Dale na 4. stronje)

„Tajkile hrozny wobraz! Čehodla sće jón jenož wozjewili!“ Tak abo podobnje budže snano tón abo tamny swěrný čitar porokować, kiž by chcyl najradšo jenož lubozne wobrazki w našim lo-pjenu wuhladać. Ale tutón wobraz nam wjele wjele praji! Njeje ani hišće přestary (je z februara lěta 1960) a pochadza z Noweje Guineje. Wón nam njepokazuje někajki džiwí pohanski naložk, ale móc Božeho słowa. To su mjenujcy pohanjo, kiž so chcedža křičić dać, a tohodla mjetaja wšitke pohanske wěcy, kotrež su jim domoródní „kuzlarjo“ dali, přeć. Woni wědža, zo njemóža z jednej nohu stać w pohanstwje a z druhej w křesćanstwje. Kak husto tola pola nas tudy hišće ludźi zetkawamy, kotřiž přiwěrkam wjace wěrja hać Božemu słowu! Či jedni bjeru sej pódkow sobu do awta a čí tamni zas wopički a bariki, dokelž měnja, zo z tym njezbožam wobaraja. To je pohanstwo wosrjedź našeho moderneho časa! Tuž mějmy so po tychle primitiwnych domoródných: Wšo přiwěrkojte a pohanske wjace z našich domow a mysłow!

(Dale z 3. strony)

na pomoc wołać. Wobaj pomhaštag jim, twarić rjane tykowane hěty a załožiť čiste puće, zahrody a pola. Nětko tež wjace po kraju wokoło nječahachu. Hdyž wječor z pola abo z hońtwy chodžachu, wołaše jich z kapalki zwóněk na nutrnosť. Po nocach sydaše Zeisberger při swěćce w swojej hěće a přeložowaše džěle swjateho Pisma a spěwarskich. Husto chodžeše wyši načolnik mjena z mjenom Netawatwis k njemu. Jako Neta-watwis šěsć lět pozdžišo na smjertnym ložu ležeše, bě jeho přeće, zo bychu wšityc Delawarajo Bože słowo přijimali a zo njeby Bože kralestwo ženje mjez nimi zašlo. Zeisberger rěčeše k njemu wo wulkej Božej hnadže a po tym zo běchu so hromadu modlili, wusny Netawatwis čicho. Na to stupi Killbuk, druhí načolnik, z Bibliju w ruce doprědka a rjekny: „Mějmy so po jeho woli. Chcemy našim młodźencam a džěćom wo tym powědać, hdyž chodžimy na hońtwu abo hdyž stejimy před njeprěćelom. Chcemy so podwolić Bohu. Chcemy Jeho prosyć, zo by nam był hnadny a zjewił swoju wolu, zo bychmy wědzeli, što mamy činić.“

Haj, a potom wudyri wójna wo swobodu Ameriki, wójna přećiwo Jendželčanam. Jendželske wojsko přikaza, zo maja tež křesćanscy Indianojo přećiwo Američanam do wójny čahnyć a jich skalpy Jendželčanam wotedawać. (Skalp je koža čłowječeho nopa, kotruž su Indianojo swojim njeprěćelam, njech běchu hišće žiwí abo hižom morwi, wotrězali a sej potom chowali.) Tutón přikaz, zo maja tež indianscy křesćenjo za Jen-

dželčanow do bitwy hić, je Zeisberger roztorhał a do wohnja čisnyl. Na to so Jendželčenjo jara roznjemdrichu a chychu misionisku staciju zničić. Posłachu agenta z mjenom Elliot a třista pohanskich indianskich wojakow z kmjena Huronow přećiwo křesćanam. Dnja 3. septembra 1781 bě Zeisberger runje na rańšej nutrnosti předował wo teksće, kiž je napisany pola profety Jezajasa na 64. stawje, w 5. štućce, jako so ze wšěch bokow pohanscy Huronojo do misioniskeho sydlišća nawalachu a křesćanow zawlečechu. Cyrkwički, šule, bydlenja, wšitko, štož běchu sej w štyrjoch sydlišćach misioniskeje stacije natararili, wotalichu. Zeisbergerowe spisy, jeho přeložki a gramatika, na kotrež bě hižom tak dołho džělał, so spalichu. Nětko běchu wšitko zhubili a dyrbjachu dale čahnyć, zo bychu nowu domiznu namakali. Štyri nje-džele běchu po puću, doniž njenamakachu nowy blek při rěce Sandusky. Tola jich nuza dale traješe. Nadobo a njenadžicy začahny kruta zyma a jenož z jara wulkej prócu móžachu sej čekancy nowe hěty twarić. A tradachu hlód! Wotkel brać cyrobu? Zeisberger posyljowaše swych swěrných Indianow z Božim słowom a wupósła tež někotrych mužnych ludźi, zo bychu wróćo šli k starým zničenyim sydlišćam a tam pod rozpadankami pytali cyrobu. Něšto króć namakachu zbytki zašlych žnjow; tola jednoho dnja, jako zaso pytachu, nadpadny jich njeprěćelska straža. Pohanojo jich spatachu a potom morichu. Jenož dwěmaj hólcemaj so poradzi čeknyć. Wonaj přinjesestaj zrudnu powěsć. Jednomu z njeju běchu suro-

wi njeprěćeljo hižom kožu z hlowy wódrěli. A tola je hišće něšto lět žiwý byl.

W lěće 1783 wujedna so skónčnje měr mjez Jendželskej a United States of America (Zjednocene staty Ameriki — USA). W měrowym zrěčenju rěkaše mjez druhim, zo maja so zničene misioniske sydlišća zaso natararić. Misionstwu darichu něhdže polsta kwadratnych mil zemje, a křesćanscy Indianojo chychu swoje stare bydlenja znova natararić; tola dwanaće lět zańdže, doniž bě tak dalo. Přeco znova wudyrjachu zwady a bitwy, tak zo njemóžachu křesćenjo woměrje žiwí być a džělać. Přeco dyrbjachu pućować. Hać do Kanady běchu přišli. W lěće 1798 natwari so skónčnje zaso stare sydlišće. Zeisberger bě mjez tym 77. léto žiwjenja docpěl, ale wón njechaše so wot swych čerwjonych bratrow džělic. Wón pućowaše z nimi a pomhaše twarić nowe hěty. Wosrjedź sydlišća natwarichu zaso cirkwičku — třinatu, kotruž bě Zeisberger založil. Nowemu sydlišću da bibliske mjeno Gozen.

Jednoho dnja sedžeše Zeisberger wječor před swojej hětu a to pristupi k njemu cuzy Indian a so před nim pokloni. A što to bě? Tón samy, kiž bě w swojim času, jako běše wójna mjez Jendželčanami a Ameriku, Zeisbergera nadpadnyl a zawlekl! Nětko bě wón z črjodu swych huronskich wojakow přišo, zo by sej wot Zeisbergera Bože słowo připowědać dał. Zo je so prjedawši přescěhar a njeprěćel stal přiwisnik a přecel, bě Zeisbergerowe poslednje wulke wje-sele.

Na swoje stare dny Zeisberger hišće woslepi. A nětko, hdyž njemóžeše wjace přewjele džělać, so čim bóle za swoje wosady modleše, doniž jeho Knjez po krótkej chorosći 17. nowembra 1808 njewotwoła do wěčnosti. Jako Indianojo zhonichu, zo Zeisberger mrěje, chodžachu w skupinkach k jeho ložu, zo bychu pola njeho wotprošowali za wšo, z čimž su jemu hdy bolosć načinili. „Chcemy swoje wutroby dać Zbožnikaj a jenož za njeho na swěće žiwí być“, rjekny jedyn z nich. Zeisberger so hišće raz zhraba a požohnowa swych čerwjonych wosadnych. Chutnje a tola z wabjacej lubosću prošeše jich, zo bychu dale swěrní wostali. „Ja nětko počnu, mój ludo, zo bych wotpoćomał wot wšeho džěta a zo bych był doma pola Knjeza. Wón mje njeje ženje w nuzy wopuścił a mje tež nětko njewopušća. Ja sym swoje žiwjenje hišće raz přešoł a wěm, zo ma mi Bóh wjele wo-dać.“ Po chwilce zawoła: „Zbožnik so bliži; bórže wón přinđže a mje domoj dowjedže!“ To běchu jeho poslednje słowa. Wosada spěwaše a z cirkwički so zwonješe, jako Zeisberger wusny. — Tři dny pozdžišo přewodžachu jeho k poslednjemu wotpoćinkej. Na jeho row su sadžili jedlenku a na jednorým zornowcowym kamjenju stejí: „Tutón swěrný Knjezowy služobnik je był poslednje šěsćdzesać lět swojeho žiwjenja misionar mjez Indianami.“ Přel. -zz-

Nakład Domowina. — Licenca č. 735
Wuchadza jónkróć za měsac. — Rjaduje
Konwent serbskich ewangelskich duchowných.
— Hłowny zamołwity redaktor:
superintendent G. Wirt-Njeswačidiski
Čisć: III-4-9, Nowa Doba, čisćernja
Domowiny w Budyšinje